

T.B.M.M.
BARİŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı: 2200
Tarih: 13.12.2010

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

04.07.1934 Tarih ve 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu Hakkında Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi gerekçesiyle birlikte ilişlide sunulmuştur.

Sebahat TUNCEL

İstanbul Milletvekili

T.B.M.M. BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon		İçişleri		
Esas Komisyon		Adalet		
Tarih: 03.01.2011		F. No: 21828		
Md.Y.	Müdür	D.Bşk.	G.Sek.Y.	Gen.Sek. V.
fb	YMC	A	KAM	28/12/11
BAŞKAN				

GENEL GEREKÇE

Türkiye’de giderek artan polisin şiddete varan müdahaleleri ve en uç noktada yaşam hakkının ihlal edilmesi büyük bir demokrasi ayıbı ve sorunu olarak ortada durmaktadır. Türkiye’de kolluk kuvvetlerine, Polis Vazife ve Salahiyetler Kanunu’ndaki değişikliklerle birlikte sınırsız yetkilerin verilmesi pek çok demokratik gösteri ve yürüyüşün şiddetle bitmesine, sadece polisin dur ihtarına uymadığı için ölümlere ve pek çok keyfi uygulamalara neden olmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise mevcut kanunlarla kolluk kuvvetlerine verilen yetkilerle özgürlükler arasındaki dengenin giderek bozulmasıdır. Kolluğa yetki verilen her durumda hak ve özgürlüklere bir müdahale söz konusudur. Demokrasinin gereği olarak, devletin vatandaşlarını potansiyel suçlu olarak görmemesi ve temel hak ve özgürlükleri esas alan politikalar üretmesi gerekmektedir.

Kişinin vücudu, kimliği, kişiliği, özel yaşamı ve aile yaşamı konusundaki mahremiyetinin korunmasını isteme hakkı vardır. Bu hak, gerekli ve zorunlu olduğu durumlarda kanunun gösterdiği hallerde ilgili makamın kararıyla sınırlanabilir veya denetlenebilir. Herhangi bir suç şüphesi söz konusu değilken ve herhangi bir idari veya adli makamın kararı veya emri yokken kişilerden parmak izi ve fotoğraf alınması, mutfağında ekmek bıçağı olan herkesin adam öldüreceğinden şüphelenilmesinden farksızdır. Bu durumda “potansiyel suçluluk” yaklaşımı söz konusudur.

Polisin görevlerini yerine getirmesi için ona verilen yetkiler orantılı, bu yetkileri kullanması zorunlu ve gecikmesinde sakınca bulunan bir neden olmalıdır. Kolluğa daha fazla takdir yetkisi verilip bu yetkiyi izin almaksızın ya da emir verilmeksizin kullanması halinde daha fazla ihlâl söz konusu olacaktır. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda 2007 yılında yapılan değişiklikle kolluk kuvvetlerine sınırsız yetkiler verilmiştir. Bu değişiklikten sonra işkence, öldürme vakalarının arttığı bilinmektedir. Uluslararası Af Örgütü 2008 ve 2009 raporunda, göz altında işkence ve ölümlere dikkat çekerken, Türkiye’yi polisin uyguladığı orantısız güçten dolayı eleştirmektedir. Türkiye İnsan Hakları Vakfı 2010 raporunda Türkiye’de yaşam hakkı ihlalleri, kişilerin “dur” ihtarına uymadığı gerekçesiyle öldürülmesinden, gözaltında ve cezaevinde “intiharlara” ya da şüpheli bir şekilde ölümlere kadar çok geniş bir spektrumda gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Rapordaki verilere göre, yasa değişikliğinin yapılmasından hemen bir önceki yılda dur ihtar ve yargısız infaz

nedenlerinden 24 kişi polis tarafından öldürölmüşken, yasa değıştikten sonraki bir yılda 37 kişiye, 2009 yılında ise 48 kişiye çıkmıştır. Yasanın değıştiğı 2007 yılından bu yana sadece bu nedenden toplam 113 kişi polis tarafından öldürölmüştür. 2007 yılından bu yana faili meçhul cinayet sayısı da artış göstermiştir ve toplamda 51 cinayet işlenmiştir. Yine raporda, gözaltında ya da cezaevlerinde ölüm vakalarındaki artış gösterilerek, 2007 yılında 10 vaka varken, 2008 yılında 47 vakaya yükselmiş, 2009 yılında ise 43 kişi öldürölmüştür. 2007-2010 döneminde binlerce kişi ise polis şiddetine maruz kalmıştır. Gerkeçte bu rakamların çok daha yüksek olduğı ve bazı vakaların kayıt altına alınamamasından dolayı rakamların çok daha düşük olduğı göz önüne alındığında, Türkiye'nin insan hakları açısından çok kötü bir tabloya sahip olduğı daha net anlaşılmaktadır.

Bir kanun hazırlanırken kanun koyucu ilgili kurumlardan ve sivil toplum örgütlerinden de görüş alınması gerekliliğı düşünöldüğünde, aksi halde kapalı kapılar ardından hazırlanan kanunların yaşama ve sorunlara çare olma şansı da yoktur. PVSK niteliğı itibariyle gündelik hayatta herhangi bir kişinin karşılaşılabileceğı ve kişi özgürlüğü ve güvenliğine yönelik önlemler getirmektedir. Bu nitelikteki bir kanunun hazırlanmasında hangi kurumların ve örgütlerin görüşünün alındığı belli değildir. Örneğın herhangi bir baro ya da Barolar Birliğinin görüşüne başvurulmamıştır. Yasaya ilişkin çalışmaların daha önceden başlamasına karşın, herhangi bir danışma ve görüş oluşturma sürecine izin verilmemesi de demokratik süreçlerin ve mekanizmaların gerekleri açısından kaygı vericidir. Bu kaygılardan ötürü, kanun teklifi hazırlanırken demokratik haklar temel alındığı gibi, İnsan Hakları Derneğı ve İnsan Hakları Ortak Platformu'nun kanun hakkında hazırlamış olduğı detaylı raporla birlikte, raporu hazırlayan uzman kişinin görüşleri ve Partimizin hukuk danışmanının önerileri ve eleştirileri dikkate alınmıştır. Ancak bunun yeterli olmayacağı düşünöülerek, kanun teklifinin tekrar komisyonda görüşölmesi sırasında tüm insan hakları örgütleriyle birlikte kanun teklifinin görüşölmesi en doğru yoldur.

Kaygı verici sürecin ardından insan hakları örgütlerinden meslek örgütlerine hukukçulardan akademisyenlere kadar pek çok kişi ve kuruluşun tepkisine karşın da Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nda Değışiklik Yapılmasına Dair 5681 Sayılı Yasa, 2 Haziran 2007 tarihinde onaylanmıştır. Onaylanan yasa ayrıca 11 Eylül olayı ile tüm dünyada tartışılmaya başlayan insan haklarından çok devletin güvenliğini temel alan ve güvenliği, kişi güvenliği olmaktan çıkarıp devletin güvenliğine indirgeyen yaklaşımı temel almaktadır. Bu yasa Türkiye'de demokrasi ve insan hakları açısından geriye doğru gidişın bir başka

örneğidir. Polis ve jandarmanın yetkilerini genişleterek “polis devleti”nin önünü açarken ne yazık ki temel hak ve özgürlüklerin önünde yeni ama çok ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye’yi bir hukuk ve huzur ülkesi haline getirmeyecek aksine gerilim ülkesi konumuna sokacaktır. Ülkemizin gereksinim duyduğu şey daha fazla polis zoru ve baskısı değil daha demokratik süreçlerin ve mekanizmaların bir an önce işlerliğe kavuşmasıdır.

Bu amaçla “POLİS VAZİFE VE SALAHİYET KANUNU’NDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ” hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 4'üncü Maddesinin A. Bendi çıkarılarak kişisel özgürlüklere getirilen engelin kaldırılması ve polisin keyfi uygulamalarının engellenmesi amaçlanmıştır. Kişi hürriyetine ve güvenliğine müdahale Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede tutuklama ve yakalama düzenlenmiş olmasına karşın "durdurma" diye bir kurum düzenlenmemiştir. Ayrıca durdurma, yakalama öncesi kişi özgürlüğüne yapılan bir müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut maddede bulunan ifadelerin belirsizliğinden kaynaklı suç hakkında "polisin tecrübesi" her ne kadar ortalama bir insana oranla fazla olsa da bu ifade potansiyel suçluluk tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Polis, kendi mesleki ve kişisel tecrübelerine ve belki de kişisel değer yargılarına göre şüphelenebilecektir. 4/A maddesinde, durdurma süresinin belirtilmemesi ve istenilen kimlik belgelerinin ne olduğunu yazılmaması büyük bir eksikliktir.

Madde, kimliği konusunda açıklamada bulunmayan kişi için "kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır" demektedir. Maddede gözaltına alınma kararı verilmesinin zorunlu olduğu anlamı çıkmaktadır. Oysa CMK'nın 91. maddesine göre "... yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir." CMK'nın 91/f.2. maddesine göre ise "Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır."Görüldüğü üzere iki hüküm uyumsuzdur.

Kimliğini kanıtlayamayan kişi hakkında bu sürenin uygulanması kanuna uygun olsa da olayla kıyaslandığında orantılı değildir ve Anayasaya da aykırıdır.

MADDE 2 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 5'inci Maddesinde öngörülen değişiklikle, polislere sınırsız ve sebepsiz olarak vatandaşların parmak izini ve fotoğraflarını kayıt altına alma yetkilerinin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Mevcut maddedeki gönüllü olarak parmak izi vermek "iyi vatandaş-kötü vatandaş" ayırımına yol açabileceği gibi, vatandaşların kamusal hizmetlerde gönüllü parmak izi vermemeleri durumunda hizmetten yararlanmama riskiyle karşılaşmaları söz konusudur. Ayrıca mevcut madde, Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini içeren 12. Maddeye de aykırıdır. Kişilerden somut bir neden olmaksızın parmak izi alınması özel hayatın ihlali niteliğindedir. Bu durumda henüz mahkeme kararı bir yana, açılmış bir soruşturma, isnat edilen bir fiil bile yokken

kişilerden ancak suç işlendiğinde alınabilecek parmak izi alınması masumiyet karinesinin ihlali niteliğindedir.

Yine, aynı konunun düzenlendiği CMK-81. maddesinde ancak, cezası 2 yıl ve üzerinde olan bir suç şüphesi ile gözaltına alınanların parmak izi alınabileceği öngörülmüşken böyle bir sınırlama yapılmaksızın yolu sadece bir suç şüphesi ile değil, hangi nedenle olursa olsun bir şekilde emniyete düşen herkesin parmak izinin alındığı bir düzenleme ancak baskı rejimlerine özgüdür. Temelinde herkesi potansiyel suçlu olarak gören bu düzenlemenin değiştirilmesi müstaceliyet arzemektedir.

Alınan parmak izlerinin münhasıran Emniyet Genel müdürlüğünde oluşturulan bir sisteme kaydedilip saklanacağına ilişkin düzenleme ve bu verilerin kolluk tarafından hakim ve savcının iznine gerek olmaksızın kullanılmasına olanak tanıyan düzenlemenin de değiştirilmesi gerekmektedir. CMK-81. maddesinde beraat yahut takipsizlik kararının kesinleşmesiyle parmak izi ve sair kişisel bilgilerin imhası öngörüldüğü halde polise bu verileri saklayacağı ve dilediğinde kullanacağı bir yetkinin verilmesi hukuka ve insan haklarına aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca kişilerin potansiyel suçlu olarak görülmesinin önlenmesi de bu verilerin kolluktan bağımsız bir sisteme kaydı ile sağlanabilir.

MADDE 3 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 9'uncu Maddesinde öngörülen değişiklikle, polise bulunduğu tüm binalarda sorulmaksızın kimlik gösterme zorunluluğunun ortadan kaldırılması öngörülmüştür. Mevcut madde ile Kimlik ibraz edilmeden kapısında polisin bulunduğu bir binaya girmek söz konusu olmamaktadır. Yüksek güvenlik gerektiren bir binaya girişte veya olay/suç yerinde kimliğin gösterilmesi anlaşılabilirse de polisin güvenlik sağladığı herhangi bir bina veya tesiste, sorulmaksızın kimlik ibrazı mantıklı değildir. Bu durumda örneğin stadyum, spor salonu önünde her zaman sorulmaksızın kimlik ibraz edilmesi gerekmektedir.

MADDE 4 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 9'uncu Maddesinde öngörülen değişiklikle, polise bulunduğu tüm binalarda sorulmaksızın kimlik gösterme zorunluluğunun ortadan kaldırılması öngörülmüştür.

MADDE 5 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun ek 7'inci Maddesinde öngörülen değişiklikle, polisin mahkeme kararı almadan ve bir suça dair ciddi bir şüphe olmadan dinleme yapabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

MADDE 6 - Yürürlük maddesidir.

MADDE 7 - Yürütme maddesidir.

POLİS VAZİFE VE SALAHİYET KANUNU'NDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

MADDE 1 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 4'üncü Maddesinin A bendi çıkartılmıştır.

MADDE 2 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 5. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Madde 5- Polis sadece gözaltına alınan şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde ve Cumhuriyet Savcısının izniyle yahut bu yönde verilmiş bir mahkeme kararı üzerine parmak izini alır. Alınan parmak izleri ait olduğu kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve kim tarafından alındığı, alınma sebebi de belirtilmek suretiyle, parmak izi alınma nedeni ortadan kalktığında silinmek üzere, bu amaca özgü kolluktan bağımsız bir sisteme kaydedilir.

Olay yerinden elde edilen ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen parmak izleri, kime ait olduğu tespit edilinceye kadar, ilgili soruşturma dosya numarası ile birlikte bu sisteme kaydedilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 81 inci maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 21 inci maddesi hükümlerine göre alınan parmak izleri de bu sisteme kaydedilir.

Bu sistemde yer alan bilgiler, kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla sadece mahkeme, hâkim, Cumhuriyet savcısı tarafından kullanılabilir. Kolluk görevlileri ise savcı yahut mahkeme iznine bağlı kalmak kaydıyla ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu sistemde yer alan bilgilerden faydalanabilir.

Sistemde kayıtlı bilgilerin hangi kamu görevlisi tarafından ve ne amaçla kullanıldığının denetlenebilmesine imkân tanıyan bir güvenlik sistemi kurulur.

Sistemde yer alan kayıtlar gizlidir; dördüncü fıkrada belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz.

Sisteme kayıtlı olan parmak izi ve fotoğraflar, takipsizlik ya da beraat kararının kesinleşmesi üzerine imha edilir.

Parmak izi ile fotoğrafların sistemde kaydedilmesi ve saklanması ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin diğer esas ve usûller, Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 3 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 9. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Madde 9- Polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usûlüne göre verilmiş sulh ceza hâkiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemleri yapar.

Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir.

Arama kararında veya emrinde;

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı,
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- ç) Aramanın yapılacağı zaman ve geçerli olacağı süre, belirtilir.

Önleme araması aşağıdaki yerlerde yapılabilir:

a) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde.

b) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde.

c) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde.

ç) Eğitim ve öğretim özgürlüğünün sağlanması için her derecede eğitim ve öğretim kurumlarının idarecilerinin talebiyle ve 20 nci maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girilecek yüksek öğretim kurumlarının içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkışlarında.

d) Umumî veya umuma açık yerlerde.

e) Her türlü toplu taşıma araçlarında, seyreden taşıtlarda.

Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan işyerlerinde ve eklentilerinde mahkeme kararı olmaksızın önleme araması yapılamaz.

Polis, yüksek güvenlik gerektiren güvenliğini sağladığı binalarda, tehlike ve suçun oluşabileceği durumlarda herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla kontrol etmeye ve aramaya yetkilidir. Kişinin sağlık durumu bu cihazlar ile aranmaya elverişli olmadığı hallerde kolluk, kişinin talebi doğrultusunda kişiyi rencide edici boyutta olmamak kaydıyla elle arama yapabilir. Kişinin bu konuda şikâyet ve tazminat hakkı saklıdır. Milletlerarası anlaşmalar hükümleri saklıdır.

Önleme aramasının sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilir.

MADDE 4 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 16. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Madde 16- Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde ve ancak karşıdaki kişinin de silah bulundurması durumunda silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Polis, sadece silahı olan ve kaçmaya devam eden kişilere karşı meşru müdafaa sınırları içerisinde silah kullanabilir. Ölçüyü aşan yahut kişinin yaşam hakkını ihlal eden polis derhal görevden alınır.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir.

MADDE 5 - 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun ek 7. Maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Ek Madde 7 – Polis, kuvvetli şüphe sebepleri ve başka surette delil elde edilmesi imkanının olmaması durumunda hakim kararı ile dinleme yapabilir.

MADDE 6 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 7 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ASLI GİBİDİR

Habip KOCAMAN
Kanunlar ve Kararlar
Müdürü